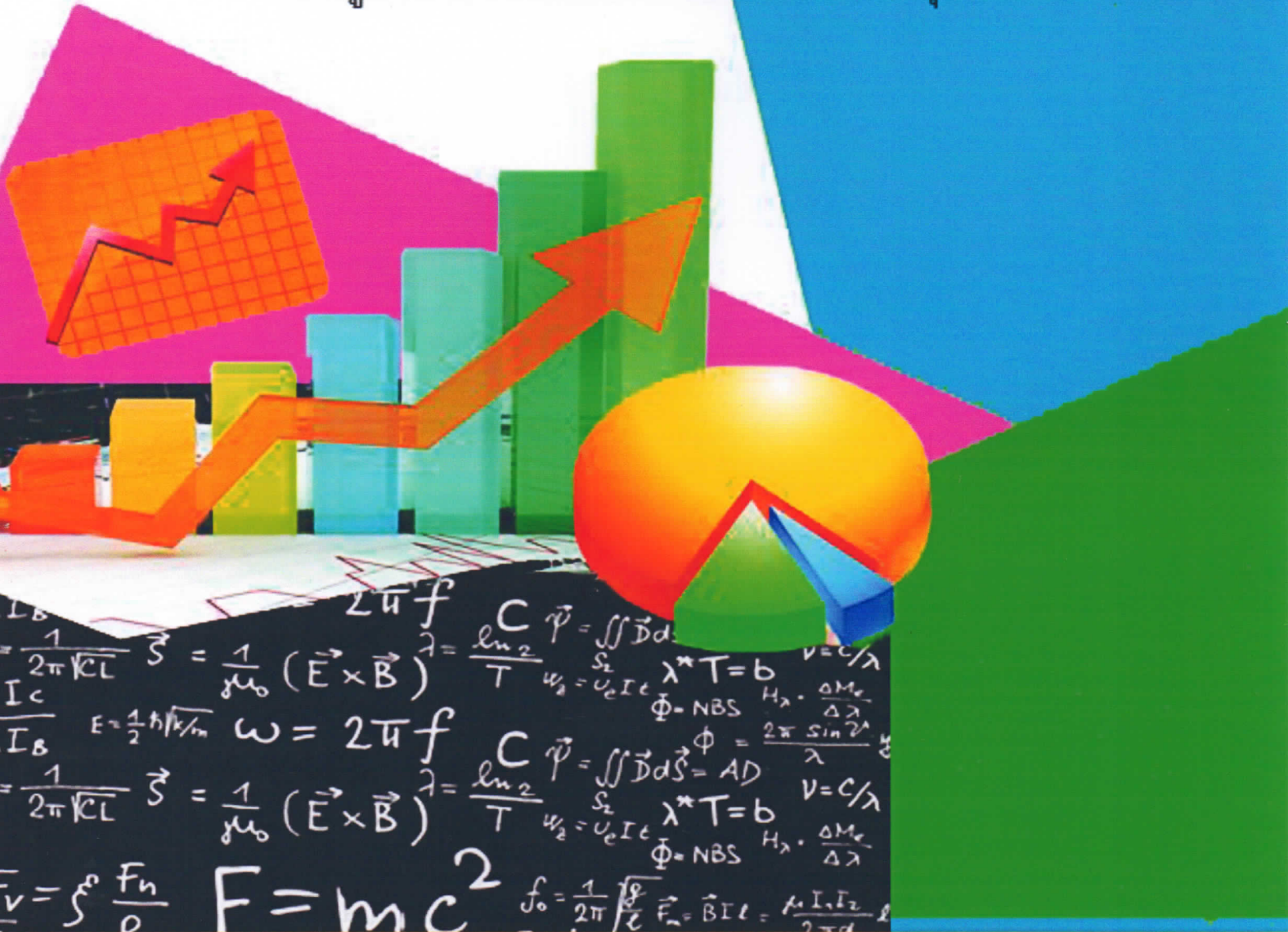

เอกสารประกอบการเรียน

วิชาคณิตศาสตร์พื้นฐาน

รหัสวิชา 2000-1401

หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช) พุทธศักราช 2556

นางสาวญาดา แสงรัตน์

แผนกวิชาสามัญ-สัมพันธ์ วิทยาลัยเทคนิคสมุทรสงคราม

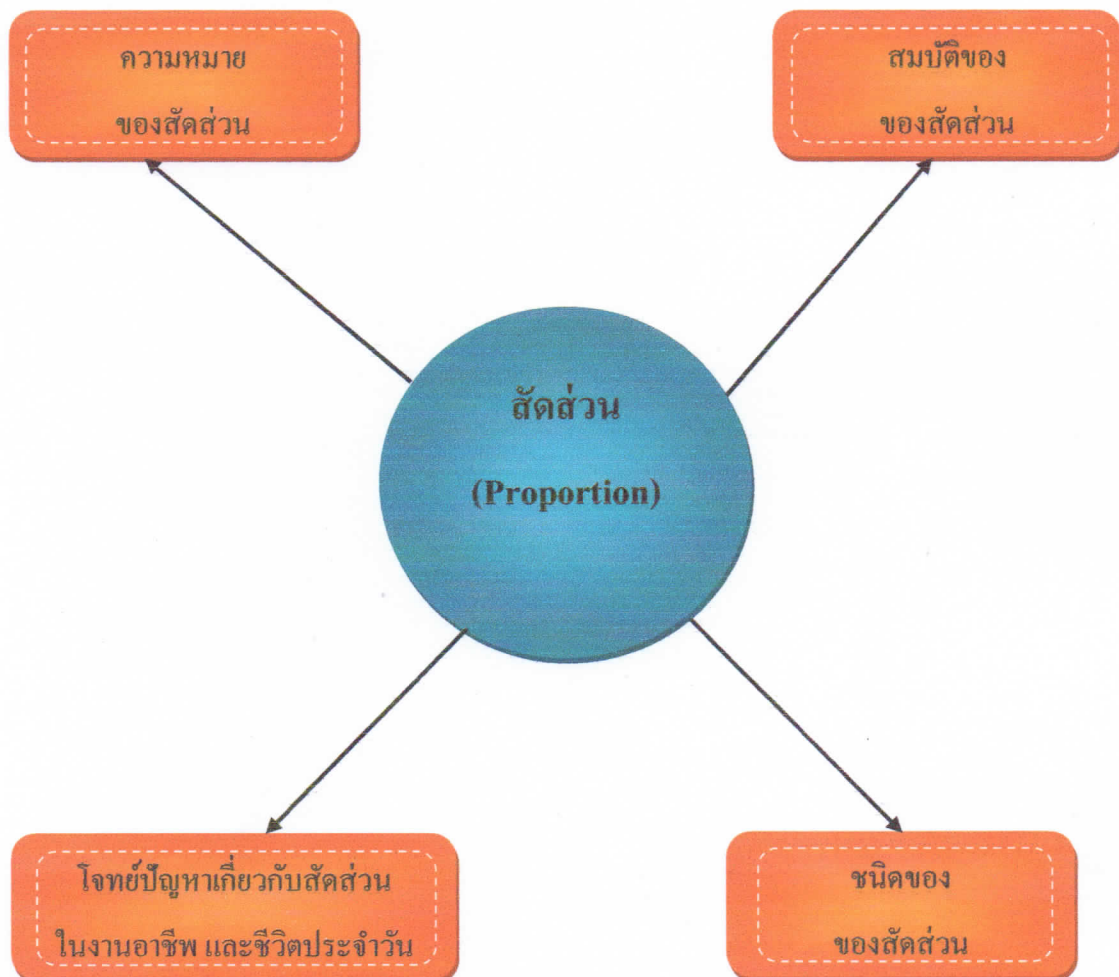
สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 สัดส่วน (Proportion)

ผังความคิด

Mind Mapping

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 สัดส่วน (Proportion)

สาระสำคัญ

สัดส่วน คือ ประโยคที่แสดงการเท่ากันของอัตราส่วนสองอัตราส่วน

ชนิดของสัดส่วน แบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ

1. สัดส่วนตรง คือ สัดส่วนที่แสดงการเปรียบเทียบของอัตราส่วนสองอัตราส่วนที่เป็นไปในทางเดียวกัน
2. สัดส่วนผกผัน คือ สัดส่วนที่แสดงการเปรียบเทียบของอัตราส่วนสองอัตราส่วนที่เป็นไปในทางตรงกันข้าม

สาระการเรียนรู้

- 2.1 ความหมายของสัดส่วน
- 2.2 สมบัติของสัดส่วน
- 2.3 ชนิดของสัดส่วน
- 2.4 โจทย์ปัญหาเกี่ยวกับสัดส่วนในงานอาชีพ และชีวิตประจำวัน

สมรรถนะการเรียนรู้

1. ดำเนินการประยุกต์ใช้เกี่ยวกับสัดส่วนในวิชาชีพ

จุดประสงค์การเรียนรู้

เมื่อศึกษาหน่วยการเรียนรู้แล้ว นักเรียนสามารถ

1. อธิบายความหมายของสัดส่วนได้
2. คำนวณค่าตัวแปรของสัดส่วนที่กำหนดให้ได้
3. อธิบายความหมายของสัดส่วนตรงและสัดส่วนผกผันได้
4. คำนวณหาค่าตัวแปรของสัดส่วนตรงและสัดส่วนผกผันได้
5. แก้ไขโจทย์ปัญหาเกี่ยวกับสัดส่วนในงานอาชีพ และชีวิตประจำวันได้

แบบทดสอบก่อนเรียนหน่วยที่ 2 สัดส่วน (Proportion)

คำสั่ง จงทำเครื่องหมายกากบาท (X) ลงบนข้อที่ถูกต้องที่สุด

1. ข้อใดเป็นสัดส่วน

ก. $10 : 3 = 50 : 18$

ข. $2 : 8 = 20 : 21$

ค. $21 : 14 = 3 : 2$

ง. $1 : 5 = 3 : 12$

2. ข้อใดต่อไปนี้เป็นสัดส่วนกับ $2 : 7$

ก. $4 : 12$

ข. $6 : 20$

ค. $8 : 28$

ง. $10 : 36$

3. จงหาค่า m จากสัดส่วน $5 : (m + 3) = 25 : 55$

ก. 12

ข. 10

ค. 8

ง. 6

4. ค่าของ $k + 7$ ตรงกับข้อใด ถ้า $23 : 12 = k : 48$

ก. 99

ข. 92

ค. 74

ง. 69

5. ข้อใดต่อไปนี้เป็นสัดส่วนผกผัน
  - ก. ไข่ไก่ 5 ฟอง เป็นเงิน 20 บาท
  - ข. คนงาน 6 คน ทำงานชิ้นหนึ่งแล้วเสร็จในเวลา 4 วัน
  - ค. ดินสอราคาโหลละ 36 บาท
  - ง. ไข่ไก่ 2 ตัว ราคา 150 บาท

6. กำหนดให้ $a : b$ เป็นสัดส่วนตรงกับ $c : d$ เมื่อ $a = 12$, $b = 24$, $c = 3$ จงหา d มีค่าตรงกับข้อใด
  - ก. 5
  - ข. 6
  - ค. 7
  - ง. 8

7. กำหนดให้ $a : b$ เป็นสัดส่วนผกผันกับ $c : d$ เมื่อ $a = 1.4$, $b = 13$, $d = 7$ จงหา c มีค่าตรงกับข้อใด
  - ก. 24
  - ข. 26
  - ค. 2.4
  - ง. 2.6

8. ซื้อปากกาและดินสอราคารวม 52 บาท ถ้าอัตราส่วนของราคาปากกาต่อราคาดินสอ 4 : 9 ปากกาจะมีราคาเท่าไร
  - ก. 16 บาท
  - ข. 32 บาท
  - ค. 36 บาท
  - ง. 40 บาท

9. ฟาร์มเลี้ยงไก่ใช้อาหารจำนวนหนึ่งสำหรับเลี้ยงไก่ 50 ตัว ได้นาน 16 วัน ถ้ามีไก่เพิ่มขึ้นเป็น 80 ตัว จะใช้อาหารไก่อันนี้เลี้ยงไก่ได้กี่วัน

ก. 9

ข. 10

ค. 11

ง. 12

10. กำหนดให้กระแสไฟฟ้าและความต้านทานเป็นสัดส่วนผกผันกัน เมื่อความต้านทานเท่ากับ 18 โอห์ม มีกระแสไฟฟ้าที่ไหลผ่านวงจรเท่ากับ 20 แอมแปร์ ถ้าเปลี่ยนแปลงความต้านทานไปเป็น 15 โอห์ม จะมีกระแสไฟฟ้าไหลผ่านวงจรเท่าใด

ก. 14 แอมแปร์

ข. 24.5 แอมแปร์

ค. 14.5 แอมแปร์

ง. 24 แอมแปร์

2. สัดส่วน (Proportion)

2.1 ความหมายของสัดส่วน

สัดส่วน คือ ประโยคที่แสดงการเท่ากันของอัตราส่วนสองอัตราส่วน นั่นคือ ถ้า a, b, c และ d เป็นจำนวนใดๆ ที่ไม่เท่ากับศูนย์

แล้ว $a : b = c : d$ หรือ $\frac{a}{b} = \frac{c}{d}$ เรียกว่า สัดส่วน

เช่น $2 : 5 = 6 : 15$ หรือ $\frac{2}{5} = \frac{6}{15}$

$4 : 9 = 20 : 45$ หรือ $\frac{4}{9} = \frac{20}{45}$

เมื่อนำสัดส่วนมาคูณไขว้ ผลคูณของสัดส่วนนั้นมีค่าเท่ากัน

ตัวอย่างที่ 1 จงพิสูจน์ว่า $5 : 14 = 20 : 56$ เป็นสัดส่วนหรือไม่

วิธีทำ ตรวจสอบการเท่ากันโดยใช้หลักการคูณไขว้

$$\begin{array}{ccc} \downarrow & & \downarrow \\ \text{จาก} & 5 : 14 & \dots & 20 : 56 & \text{หรือ} & \frac{5}{14} & \begin{array}{c} \nearrow \searrow \\ \nwarrow \nearrow \end{array} & \frac{20}{56} \\ & \uparrow & & \uparrow \end{array}$$

$$\begin{array}{ccc} \text{จะได้} & 5 \times 56 & \dots & 14 \times 20 \\ & 280 & = & 280 \end{array}$$

ดังนั้น $5 : 14 = 20 : 56$ เป็นสัดส่วน

ตัวอย่างที่ 2 จงพิสูจน์ว่า $4 : 15 = 11 : 26$ เป็นสัดส่วนหรือไม่

วิธีทำ ตรวจสอบการเท่ากันโดยใช้หลักการคูณไขว้

$$\begin{array}{ccc} \downarrow & & \downarrow \\ \text{จาก} & 4 : 15 & \dots & 11 : 26 & \text{หรือ} & \frac{4}{15} & \begin{array}{c} \nearrow \searrow \\ \nwarrow \nearrow \end{array} & \frac{11}{26} \\ & \uparrow & & \uparrow \end{array}$$

$$\begin{array}{ccc} \text{จะได้} & 4 \times 26 & \dots & 15 \times 11 \\ & 104 & \dots & 165 \end{array}$$

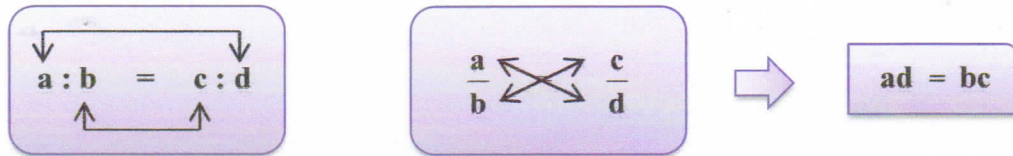
ดังนั้น $4 : 15 \neq 11 : 26$ ไม่เป็นสัดส่วน

2.2 สมบัติของสัดส่วน

ถ้า $a : b = c : d$ หรือ $\frac{a}{b} = \frac{c}{d}$ จะได้ $ad = bc$

โดยที่ a, b, c และ d เป็นจำนวนใดๆ ที่ไม่เท่ากับศูนย์

การหาจำนวนที่ไม่ทราบค่าซึ่งแทนด้วยตัวแปรในสัดส่วน เราสามารถหาทำได้โดยใช้หลักการคูณ หลักการหาร เพื่อทำให้เป็นอัตราส่วนที่เท่ากัน หรือใช้การคูณไขว้

ตัวอย่างที่ 3 จงหาค่า m ในสัดส่วน $6 : 7 = m : 56$

วิธีทำ เนื่องจาก $6 : 7 = m : 56$ หรือ $\frac{6}{7} = \frac{m}{56}$

ใช้หลักการคูณ $\frac{6}{7} = \frac{m}{56}$

จะได้ $\frac{6 \times 8}{7 \times 8} = \frac{48}{56}$

นั่นคือ $\frac{6}{7} = \frac{m}{56}$

ดังนั้น $m = 48$

ตัวอย่างที่ 4 จงหาค่า m ในสัดส่วน $40 : 75 = 8 : m$

วิธีทำ เนื่องจาก $40 : 75 = 8 : m$ หรือ $\frac{40}{75} = \frac{8}{m}$

ใช้หลักการหาร $\frac{40}{75} = \frac{8}{m}$

จะได้ $\frac{40 \div 5}{75 \div 5} = \frac{8}{15}$

นั่นคือ $\frac{40}{75} = \frac{8}{m}$

ดังนั้น $m = 15$

นอกจากนี้ เมื่อนักเรียนทราบว่าอัตราส่วนสองอัตราส่วนเท่ากัน ซึ่งมีผลคูณไขว้เท่ากันมา ใช้หาค่าจำนวนที่ไม่ทราบค่าที่แทนด้วยตัวแปรในแต่ละสัดส่วนได้อีกวิธีหนึ่ง โดยการใช้การคูณไขว้ และแก้สมการ

ตัวอย่างที่ 5 จงหาค่า m ในสัดส่วน $m : 18 = 2 : 9$

วิธีทำ ใช้หลักการคูณไขว้และแก้สมการ

เนื่องจาก $m : 18 = 2 : 9$ หรือ $\frac{m}{18} = \frac{2}{9}$

จากการคูณไขว้ $\frac{m}{18} \swarrow \searrow \frac{2}{9}$

จะได้ $m \times 9 = 18 \times 2$
 $m = \frac{18 \times 2}{9}$ (นำ 9 หารทั้งสองข้าง)

ดังนั้น $m = 4$

ตรวจคำตอบ จากสมการ $m \times 9 = 18 \times 2$ แทนค่า $m = 4$ ในสมการ

จะได้ $4 \times 9 = 18 \times 2$
 $36 = 36$ เป็นจริง

ตัวอย่างที่ 6 จงหาค่า m ในสัดส่วน $3.6 : 9.6 = m : 8$

วิธีทำ ใช้หลักการคูณไขว้และแก้สมการ

เนื่องจาก $3.6 : 9.6 = m : 8$ หรือ $\frac{3.6}{9.6} = \frac{m}{8}$

จากการคูณไขว้ $\frac{3.6}{9.6} \swarrow \searrow \frac{m}{8}$

จะได้ $3.6 \times 8 = 9.6 \times m$
 $m = \frac{3.6 \times 8}{9.6}$ (นำ 9.6 หารทั้งสองข้าง)

ดังนั้น $m = 3$

ตรวจคำตอบ จากสมการ $3.6 \times 8 = 9.6 \times m$ แทนค่า $m = 3$ ในสมการ

จะได้ $3.6 \times 8 = 9.6 \times 3$
 $28.8 = 28.8$ เป็นจริง

ตัวอย่างที่ 7 จงหาค่า m ในสัดส่วน $4 : 7 = 12 : (m - 2)$

วิธีทำ ใช้หลักการคูณไขว้และแก้สมการ

เนื่องจาก $4 : 7 = 12 : (m - 2)$ หรือ $\frac{4}{7} = \frac{12}{(m - 2)}$

จากการคูณไขว้ $\frac{4}{7} \times \frac{12}{(m - 2)}$

จะได้ $4 \times (m - 2) = 7 \times 12$
 $m - 2 = \frac{7 \times 12}{4}$ (นำ 4 หารทั้งสองข้าง)
 $m - 2 = 21$

ดังนั้น $m = 21 + 2 = 23$ (นำ 2 บวกทั้งสองข้าง)

ตรวจคำตอบ จากสมการ $4 \times (m - 2) = 7 \times 12$ แทนค่า $m = 23$ ในสมการ

จะได้ $4 \times (23 - 2) = 7 \times 12$
 $84 = 84$ เป็นจริง

ตัวอย่างที่ 8 จงหาค่า m ในสัดส่วน $(2m - 3) : 5 = (m + 5) : 4$

วิธีทำ ใช้หลักการคูณไขว้และแก้สมการ

เนื่องจาก $(2m - 3) : 5 = (m + 5) : 4$ หรือ $\frac{(2m - 3)}{5} = \frac{(m + 5)}{4}$

จากการคูณไขว้ $\frac{(2m - 3)}{5} \times \frac{(m + 5)}{4}$

จะได้ $(2m - 3) \times 4 = 5 \times (m + 5)$
 $8m - 12 = 5m + 25$ (ใช้สมบัติการแจกแจง)
 $8m - 5m = 25 + 12$
 $3m = 27$

ดังนั้น $m = 9$

ตรวจคำตอบ จากสมการ $(2m - 3) \times 4 = 5 \times (m + 5)$ แทนค่า $m = 9$ ในสมการ

จะได้ $(2(9) - 3) \times 4 = 5 \times ((9) + 5)$
 $(15) \times 4 = 5 \times (14)$
 $60 = 60$ เป็นจริง

แบบฝึกทักษะที่ 2.1

1. จงเติมเครื่องหมาย ✓ หน้าข้อที่เป็นสัดส่วน หรือเครื่องหมาย ✗ หน้าข้อที่ไม่เป็นสัดส่วน

- ..... 1.1) $27 : 3$ และ $9 : 1$
 ..... 1.2) $5 : 4$ และ $35 : 18$
 ..... 1.3) $3.6 : 1.5$ และ $15 : 7$
 ..... 1.4) $13 : 7$ และ $39 : 21$
 ..... 1.5) $4 : 7$ และ $55 : 77$
 ..... 1.6) $6 : 5$ และ $25 : 30$
 ..... 1.7) $2 : 5$ และ $14 : 35$
 ..... 1.8) $12 : 15$ และ $7 : 6$
 ..... 1.9) $9 : 5$ และ $27 : 15$
 ..... 1.10) $14 : 8$ และ $12 : 7$

2. จงหาค่า m จากสัดส่วนที่กำหนดให้

2.1) $4 : m = 16 : 52$

วิธีทำ .....

.....

.....

.....

.....

2.2) $7 : 8 = m : 24$

วิธีทำ .....

.....

.....

.....

.....

2.3) $(m - 2) : 3 = 4.8 : 3.6$

วิธีทำ .....

.....

.....

.....

.....

.....

2.4) $2 : (m + 3) = 10 : 65$

วิธีทำ .....

.....

.....

.....

.....

.....

2.5) $(5m - 1) : 52 = (m + 1) : 13$

วิธีทำ .....

.....

.....

.....

.....

.....